

Francouzskou středověkou literaturou se zabývá A. Butterfield z Londýna (67–98), prozimetrem v keltské ostrovní literatuře (99–130) Proinsias Mac Cana z Dublinu, v islandských ságách (131–163) J. Harris z Harvardu, již zmiňovaný jako jeden z editorů celého sborníku. V německém romantismu hledá prozimetrum J. Ryanová (165–181) z odd. germanistiky na Harvardu, pohádku v západní narativní tvorbě zkoumá W. F. H. Nicolaisen (183–211), emeritní profesor anglistiky a etnologie z Binghamtonu. L. Haring z New Yorku studuje africkou orální produkci (213–223). Prozimetrum v biblické a staré blízkovýchodní literatuře je předmětem bádání S. Weitzmana z Bloomingtonu (225–247), klasičkou arabskou literaturu rozebírá W. Heinrichs (249–275) z Harvardské univerzity, kdežto prozimetrem v arabské literatuře 19. a 20. stol. se zabývá D. F. Reynolds ze Santa Barbary (277–294). Míšení prózy a veršů v perské středověké literatuře se věnuje J. S. Meisamiová (295–319) z Oxfordu, v turecké orální epice K. Reichl (jeden z editorů) z Bonnu (321–348), v mongolské nové orální literatuře W. Heissig, rovněž z Bonnu (349–364). Konečně závěrečné studie jsou věnovány prozimetru v čínské literární tradici (V. H. Mair, Philadelphia, 365–385), v archaické indické literatuře (M. Witzel, Harvardská univ., 387–409) a v klasičké japonské narativní tvorbě (H. C. McCulloughová, Berkeley, 411–434).

Bohaté bibliografické údaje jsou vzhledem k širokému tematickému spektru řazeny vždy za vyjmenovanými studiemi, kniha neobsahuje rejstříky.

Jak ukazuje mimo jiné i rozsah jednotlivých pojednání, nemůže v podstatě jít v žádném případě o studie, které by pokryly celou zkoumanou problematiku, což ovšem ani nemohlo být cílem publikace. Kniha je sice určena odborníkům z řady zcela různých oborů a třebaže např. klasický filolog jen stěží zná literaturu japonskou či arabskou, je pro nás velkým poučením – a možná také překvapením –, kde všude se prozimetrum vyskytuje a jakým způsobem se projevuje. Zmiňovaný počin literární komparatistiky jasně ukazuje, že moderní literární bádání se neobejde bez nových postupů ani bez vzájemné spolupráce. Mohl by být impulzem, inspirací i povzbuzením do dalšího zkoumání prozimetra, jež se ze zcela okrajového fenoménu, jakým byl v klasičké filologii ještě v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století, dostává do středu pozornosti literárních vědců z různých oborů.

Dagmar Bartoňková

Antonio Stramaglia, vyd., překl. a kom.: [*Quintilianus*]. *La città che si cibò dei suoi cadaveri* (Declamazioni maggiori, 12). Cassino: Edizioni dell'Università degli Studi di Cassino 2002, 239 stran. ISBN 88–8317–014–8.

Quintilianus proslul v dějinách antické literatury jako významný teoretik řečnictví, a především autor rozsáhlé příručky *Institutiones oratoriae*. Zřejmě proto se pod jeho jménem (ovšem nikoli skutečně od něho) v pozdní antice a středověku šířilo kromě tohoto primárně učebního textu také velké množství různých praktických příkladů řečnického umění, tj. cvičných deklamací, z nichž postupně vznikly dvě řady: *Declamationes minores* a *Declamationes maiores*. A právě poslední jmenované cvičné řeči se staly předmětem edičního záměru oddělení filologie a dějin na univerzitě v italském Cassinu (*Dipartimento di filologia e storia dell'Università di Cassino*), které vydává již druhý svazek komentovaného latinského textu se zrcadlovým italským překladem. Po osmé deklamaci (*Gemini languentes*), kterou přeložil, okomentoval a v roce 1999 v Cassinu vydal Antonio Stramaglia (viz recenzi v *SPFFBU*, roč. 49, řada N5, 2002, s. 63–64), je dvanáctá deklamace, nazvaná *Cadaveribus pasti*, dalším výstupem v řadě mezinárodního projektu univerzity v Cassinu, na němž se podílejí přípravou vydání a komentářů k dalším deklamacím také vědci z rakouského Grazu (Gernot Krapinger, 13. deklamace) a francouzského Strasbourgu (Catherine Schneider, 3.).

Pod vydáním dvanácté deklamace je stejně jako u deklamace osmé podepsán Antonio Stramaglia, který se v případě tohoto svazku ujal již zčásti rozpracované verze svého mladšího kolegy Lorenza Greca (s. 11, *Premessa*). Knihu tvoří tři hlavní, různé obsáhlé části: úvod do problematiky řeči svázaných s tématem kanibalismu, vlastní edice se zrcadlovým překladem a konečně podrobný komentář k textu.

V úvodu, který A. Stramaglia dělí ještě do dvou subkapitol, podává tento editor i překladatel v jedné osobě nejprve kulturně– a literárně–historický výklad vzniku topiky kanibalismu v antickém řečnictví (*Cannibalismo e tradizione retorica*, s. 13–22). Kromě historických souvislostí představuje také filozofický kontext této později čistě rétorické tematiky – přímé spojení vzniku „kanibalské“ topiky s filozofickým učením kyniků a sofistů o antropofagii: s. 15 – a komentuje nejvýraznější projevy motivu kanibalismu v řecké i římské literatuře předcházející samotným deklamacím, zejména v historiografii v podobě *exemplum* (Hésiodos: s. 13, Hérodotos: s. 14, Polybios: s. 18, Caesar: tamtéž). Nápadnou provokativnost a kontroverzi tématu vidí jako základ pro využití v diskuzích *in utramque partem* a později v cvičných deklamacích. V poslední části této úvodní subkapitoly (s. 21–22) A. Stramaglia navzájem srovnává jedině dva dochované doklady cvičné řeči s „kanibalským“ obsahem, totiž Libaniovu 13. deklamaci a Pseudo-Quintilianovou 12. „větší“ deklamaci *Cadaveribus pasti*. Ve druhé subkapitole („*Cadaveribus pasti*“, s. 23–30) se pak již výhradně věnuje Pseudo-Quintilianově 12. deklamaci, nejprve z hlediska její formální výstavby (rozdělení řeči, s. 24), a poté její stylistické charakteristiky. Všimá si základních výrazových prostředků, zejména převahy pathosu nad argumenty a celkově básnického zabarvení jazyka (s. 26), i zvláštností Pseudo-Quintilianova jazyka, které umožňují s jistotou vyloučit autorství Quintiliana (otázka jako taková ovšem není v tomto svazku edice hlouběji rozebírána, vyplývá spíše implicitně ze zásadních rozdílů v pojetí argumentace) a zařadit dílo přinejmenším do doby „stříbrné“ (s. 27), s termínem *ante quem* v 2. pol. 4. stol. (s. 28), a které řeč zároveň tolik odlišují od ostatních deklamací (včetně stejně tematizované Libaniovy). V samotném závěru tohoto – rozsahem sice spíše úsporného, ale informačně obsažného i čtivého – úvodu autor už jen komentuje vlastní edici a překlad (s. 29–30).

Střední a také ústřední část tvoří vlastní text se zrcadlovým italským překladem (*Cadaveribus pasti: La città che si cibò dei suoi cadaveri*, s. 31–89). Při edici vycházel A. Stramaglia především z Håkansonova vydání v teubnerské řadě z roku 1982, ale tento text korigoval na základě vlastního studia rukopisů. Všechny úpravy velmi pečlivě vysvětluje, ovšem nikoli v této části, která obsahuje výhradně text a překlad (jistě kvůli přehlednosti), nýbrž v komentáři, který tvoří závěrečnou část tohoto svazku.

Komentář je nejobjemnější a zejména pro studenty nejdůležitější součástí knihy (*Note di commento*, s. 91–209). Kombinuje poznámky několika typů, což považuji za velmi přínosné. Kromě očekávaných textově kritických poznámek a komentářů i věcných historických a literárních informací (dokumentovaných velmi hojnými odkazy na tematicky i formálně spřízněná místa v dalších literárních památkách) je připojen také velmi podrobný a hodnotný výklad k rétorické a stylistické rovině textu. Podrobný popis jednotlivých rétorických figur i básnických ozdob, opět doplněný řadou dalších literárních dokladů příslušných jevů, je z mého hlediska nejvýraznějším obohacením edice nejen proto, že porozumění deklamaci velmi zjednoduší, ale především proto, že zprostředkovává čtenáři autorův hluboký vhled do rétorického umění pozdní antiky.

Vydání doprovází seznam použité literatury (s. 211–232), členěný dále na edice a bezprostředně k řeči a řečnictví se vztahující publikace (s. 213–220) a další literaturu (s. 221–232), seznam užitych zkratk (s. 233–236) a obsah (s. 237–239).

Důležité je podotknout, že kniha nikdy neopouští rovinu vkusu a závažnosti ani nepodléhá pokušení uvádět neestetické detaily či zesměšňovat tento pro evropskou kulturu nesnadno přijatelný fenomén, jaký kanibalismus pro prostředí formované křesťanstvím, jehož nauka je s podobným jednáním zcela neslučitelná, nepochybně představuje.

Katarina Václavková Petrovičová

Josef Česka: *Zánik antického světa*. Vyšehrad Praha. 2000, 277 stran.

Knihy emeritního brněnského profesora starověkých dějin Josefa Česky *Zánik antického světa* vyšla sice již v roce 2000; její ohlas ve veřejnosti, jež mohu pozorovat zejména mezi studenty historie a příbuzných oborů, mě však vede k tomu, abych – byť s časovým zpožděním – napsala krátké posouzení této práce právě do Sborníku Filozofické fakulty, v kterém se dosud neobjevilo.